

5. Η λυτρωτική αξία της τέχνης κατά το Σοπενχάουερ

A1. Ερωτήσεις γνώσης - κατανόησης

1. α) Ποιες είναι οι αντιλήψεις του Σοπενχάουερ για τη ζωή και το θάνατο;
β) Ποια σημασία πιστεύει ο Σοπενχάουερ ότι έχει η τέχνη για τη ζωή του ανθρώπου;

2. *«Εάν αναλογισθούμε με ποιο τρόπο η ποίηση και οι πλαστικές τέχνες πάντα παίρνουν μια ατομική περίπτωση ως θέμα τους και την παρουσιάζουν σε όλη τη μοναδικότητά της με την πιο μεγάλη ακρίβεια μέχρι και τα πιο ασήμαντα χαρακτηριστικά της εάν δε στη συνέχεια στρέψουμε την προσοχή μας στις επιστήμες, οι οποίες λειτουργούν μέσω των εννοιών, η καθεμιά από τις οποίες αντιπροσωπεύει απειράριθμες ατομικές περιπτώσεις, ορίζοντας και προσδιορίζοντας μια για πάντα εκείνο που τις διαφοροποιεί ως είδος εάν λάβουμε αυτό υπόψη μας, είναι πιθανόν ότι η άσκηση της τέχνης θα μας φανεί ως μια ασήμαντη, μηδαμινή, σχεδόν παιδαριώδης δραστηριότητα. Εν τούτοις είναι τέτοια η φύση της τέχνης, ώστε στην τέχνη μία μοναδική περίπτωση αντιπροσωπεύει χιλιάδες, γιατί η τέχνη, με την προσεκτική και ιδιάζουσα σε αυτήν διαγραφή του ατομικού, αποβλέπει στην ιδέα του γένους στο οποίο αυτό υπάγεται: ώστε ένα συμβάν λ.χ., ένα περιστατικό της ζωής του ανθρώπου, παρουσιασμένο με ακρίβεια και πληρότητα, δηλαδή μέσω της ακριβούς διαγραφής των ατόμων που εμπλέκονται σε αυτό, οδηγεί σε μια καθαρή και βαθιά γνώση της Ιδέας της ανθρωπότητας ειδικωμένης από τούτη ή εκείνη τη σκοπιά. Γιατί, όπως ο βοτανολόγος επιλέγει ένα μόνο άνθος μέσα από την απεριόριστη αφθονία του φυτικού κόσμου και μετά το ανατέμνει, ώστε να μας δείξει ποια είναι η φύση του φυτού εν γένει, έτσι και ο ποιητής επιλέγει μία μόνο σκηνή, ορισμένες φορές τίποτε περισσότερο παρά μία και μόνη ψυχική διάθεση ή αίσθηση, μέσα από την απεριόριστη σύγχυση που παρουσιάζει η ακατάπαυστα δραστήρια*

ανθρώπινη ζωή, προκειμένου να μας δείξει ποια είναι η ίδια η ζωή και η εσώτατη φύση του ανθρώπου. Γι' αυτό το λόγο βλέπουμε τα πιο μεγάλα πνεύματα - το Σαίξπηρ και το Γκαίτε, το Ραφαήλ και το Ρέμπραντ - να μη διστάζουν να σκιαγραφούν άτομα, ούτε καν επιφανή άτομα, να τα παρουσιάζουν ανάγλυφα μπροστά μας και να το κάνουν αυτό με την πιο μεγάλη ακρίβεια και τον πιο ένθερμο ζήλο ως την παραμικρότερη λεπτομέρεια».

Αρθούρος Σοπενχάουερ, *Πάρεργα και Παραλειπόμενα*,
κεφ. XIX, τμήμα 208¹

Αφού μελετήσετε το παραπάνω κείμενο, να απαντήσετε στο ερώτημα (α) και στο ερώτημα (β) ή (γ):

- α) Ποια είναι η λειτουργία της τέχνης, κατά το Σοπενχάουερ;
- β) Σας θυμίζουν αυτές οι θέσεις του τις απόψεις του Αριστοτέλη για την καθολική σημασία της ποίησης; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
- γ) Να συσχετίσετε αυτό το κείμενο του Σοπενχάουερ με το κείμενο του Κ. Τσάτσου (που παρατίθεται στη σ. 110) και να εντοπίσετε την ομοιότητα που παρουσιάζουν οι θέσεις που υποστηρίζονται σε αυτά.

A2. Ερωτήσεις σύνθεσης - κρίσης

1. Πώς θα μπορούσε κανείς να χαρακτηρίσει τη θεωρία του Σοπενχάουερ για τη ζωή και το θάνατο; Να δικαιολογήσετε την άποψή σας.
2. Πιστεύετε ότι η τέχνη μόνο προσωρινά μπορεί να λυτρώσει τον άνθρωπο ή έχετε κάποια άλλη εκτίμηση; Να απαντήσετε τεκμηριωμένα.
3. Να συγκρίνετε και παράλληλα να αξιολογήσετε την αισθητική θεωρία του Σοπενχάουερ με εκείνη του Χέγκελ.

¹ Arthur Schopenhauer, *Parerga und Paralipomena. Kleine philosophische Schriften. Zweiter Band: Vereinzelte, jedoch systematisch geordnete Gedanken über vielerlei Gegenstände, sämtliche Werke, Band V*, Frankfurt am M. Suhrkamp 1986.

B. Συνοδευτικά κείμενα

1.

- **Η θεωρία του Σοπενχάουερ περί τέχνης.**

Η καλλιτεχνική απόλαυση, για την οποία το έργο τέχνης δεν είναι παρά ένα «μέσον», δεν είναι παρά μια μορφή της αισθητικής απόλαυσης που είναι η απόλαυση του να αντιλαμβάνεσαι αυτές τις καθαρές μορφές έξω από τον χρόνο, το χώρο και την ιδιαιτερότητα. Το συναίσθημα του ωραίου δεμένο σε μια καθαρή ενατένιση αδιάφορη για τα πράγματα κατ' ουσίαν, ανεξαρτήτως της αρχής του λόγου (που συμπεριλαμβάνει χώρο - χρόνο - αιτιότητα), δεν έχει ανάγκη την τέχνη για να αναδυθεί. Η αισθητική απόλαυση συνδέεται με τη λήθη της ιδιαιτερότητας και της δικής μας ένταξης στον κόσμο, και παραμένει «ουσιαστικά μία και απαράλλακτη, είτε την προκαλούμε με ένα έργο τέχνης, είτε τη δοκιμάζουμε άμεσα με την ενατένιση της φύσης και της ζωής». Μεταχειριζόμαστε την τέχνη για να τη διατηρήσουμε και να την ενισχύσουμε. Η τέχνη είναι κατά κάποιον τρόπο μια έμμεση και σύντομη εισαγωγή στη γνώση των ιδεών: «Η τέχνη μας παρέχει το ίδιο πράγμα με αυτό που μας δείχνει ο ορατός κόσμος, αλλά περισσότερο συμπυκνωμένο, περισσότερο ολοκληρωμένο...»

M. Haar, ό.π., σ. 44